

Referat av Goda förvaltare av Helge Brattgård

- Utgiven på Diakonistyrelsens bokförlag Stockholm, 1964

Inledning

I slutet av boken *Goda förvaltare* skriver författaren och biskopen Helge Brattgård (1920-2007) att bokens centrala tema – *förvaltartanken* - varken är det enda eller det viktigaste temat i Bibeln. Att den ändå i författarens ögon framstår som något oerhört betydelsefullt och angeläget för kristenheten världen över, och kanske särskilt i vår del av världen, framgår tydligt på flera ställen:

Vi stå här inför ett fenomen av den allra största betydelse i vår tids kyrkoliv, den amerikanska protestantismens förpliktande gåva till systerkyrkorna över jorden (s.11).

Förvaltarskapet tar en människa ut ur hennes egen åsyn. Så länge livets huvudfråga är, hur man själv har det, hotar meningslösheten att lägga sig över tillvaron. Den livsattityd vi här skildrat visar på ett annat sätt att leva (s. 238).

Förvaltartanken /.../ tar människan ut ur den illusionen att livet vore en privategendom och lyfter henne in i den stora klarheten att allt angår alla (s.240).

Boken, utgiven 1964 på uppdrag av Lutherska Världsförbundet, inleds med en beskrivning av ”upptäckten” av förvaltartanken och dess spridning runt om i världen. Den historiska bakgrunden kan spåras till USA-emigrationen runt sekelskiftet 1800-1900 där kristna emigranter fann sig utelämnade till att, utan statligt bistånd till kyrkobyggnader eller prästavlöningar m.m., själva bygga upp och gestalta församlingslivet. I den situationen var varje församlingsmedlems deltagande och medverkan nödvändigt för församlingens överlevnad. I jämförelse med den historiska utformningen av kristenheten i Europa, med dess djupa enheten av borgerligt och kyrkligt, innebär det att förvaltartanken kommer med ett betydelsefullt bidrag till de, inte minst, lutherska kyrkorna i Europa.

Men vad menas med termen förvaltarskap? Begreppet, som är en översättning av det amerikanska ”stewardship”, kan definieras som ett medvetandegörande av den enskilde församlingsmedlemmens personliga ansvar, i och utanför sitt församlingsliv, att rätt använda

sig av de gåvor han mottagit av Gud. Dessa gåvor syftar på såväl skapelsens (personlig talang, tid och egendomar) som på frälsningens (evangeliet).

Förvaltartanken i bibeln:

I boken diskuteras först vad bibeln säger om förvaltarskap, och Brattgård argumenterar där för att gamla- och nya testamentets användning av det grekiska begreppet "oikos" (hus/husgemenskap) och näraliggande begrepp som, "oikonomia" (förvaltarskap), "oikodome" (uppbyggelsen av huset) och "oikonomos" (förvaltare) bäst fångar bibelns lära om förvaltarskap.

Ur studiet av denna begreppsvärld och dess betydelse i Bibeln ges en stor och innehållsrik bild över det liv som en kristen i dopet har blivit införsatt i. Hon har blivit en "levande sten" i Guds hus (oikos). I det huset har hon genom Guds försyn blivit placerat på sin särskilda plats med ansvar att, såsom de övriga stenarna, bära andra stenar som ingår i huset. Detta hus bygger Gud alltjämt på, och i sin uppbyggelse (oikodome) placerar Gud ständigt nya stenar i husets murar och levandegör dem med Anden. Dessa nya går med glädje och solidaritet in i den gemensamma uppgiften att fortsätta bygget. Allt i den kristnes tjänst ska ha denna uppbyggelse till mål. Kontrasten är slående mellan denna beskrivning och hur vi i kristna sammanhang vanligtvis uppfattar begreppet "uppbyggelse", typ som en känsla av inspiration och trosglädje efter att ha fått del av en bra predikan eller "uppbygglig" bok. Istället för denna känslöbetonade syn på uppbyggelse skildras i bibeln en syn på uppbyggelse som tillskriver det personliga ansvarstagandet för helheten eller, med Brattgårds ord, "den sammanhållande kärleken" som fundament.

Som förvaltare är det första en kristen måste inse att hon står underställd Guds övergripande förvaltarskap (oikonomia) och det är bara i ljuset av detta som hon rätt kan förstå sitt eget. Guds förvaltarskap syftar på hans frälsningsplan för mänskligheten, och för att leda denna mot sitt mål griper Gud aktivt in i den mänskliga historien. Kristus och hans gärning är det centrala gudomliga ingripandet i denna frälsningsplan, och utifrån Honom ges människan en sann inblick i det gudomliga förvalterskapet samt sin egen plats i det. Den människa som står i trons lydnad kallas även till ett deltagande i Guds stora förvaltarskap genom att själv leva beredd på att reagera på det som Gud gör i tiden.

Med denna insikt i Guds förvaltarskap som grund blir den kristne själv en förvaltare genom att hon, utöver att få insikt i Guds planer, också ges ett förtroende från Gud att självständigt, men med ansvar, ta hand om det som tillhör Honom. Denna självständighet och detta ansvar fångar Brattgård i två begrepp som utgör ledorden i ett gott förvaltarskap:

- 1) TROHET - förvaltaren förstår relationen mellan det förvaltade och sin uppdragsgivare. Den kristne förvaltaren har i sitt förvaltarskap full tillgång till Herrens resurser, han verkar i sin Herres namn och får inte agera i eget eller använda uppdragets resurser för egna mål eller vinning. Men detta ger också trygghet och distans till uppdraget, som ju han själv inte i slutändan borgar för. Han kan träda ur en uppgift med visshet om att Gud är den primära aktören och att Han kommer sätta andra förvaltare till uppdraget efter hans egen tillbakagång.
- 2) KLOKHET - förvaltaren förstår förvaltaruppdraget på rätt sätt. Häri ligger insikten om att förvaltarskapet kräver en självständighet att själv se och ta vara på möjligheterna som dyker upp, och att agera i rätt tid.

Jesus som förebild och möjliggörare av det kristna förvaltarskapet:

Det är Jesus och hans offergärning som djupast förklarar vad det innebär att vara en Guds förvaltare. Kärnan i detta var hans fullkomliga självutgivande; att han inte behöll något för sig själv. Därigenom blir han den kristens självklare förebild i hennes eget förvaltarskap. Detta i motsats till Adam, som gjorde sig ovärdig det tänkta förvaltarskapet genom att äta av frukten i strävan att vilja äga och för sig själv behålla guds upphöjdhed. Men utöver att endast vara förebild i gott förvaltarskap har Jesus "... genom troheten i sitt förvaltarskap bringat förlossning från behållandets själviskhet", och därmed öppnat en väg för människor att med Honom efterlikna Honom i hans förvaltarskap. I besinnandet av Kristi förvaltargärning kallas den kristne till att i sitt eget liv realisera detta.

Vad förvaltar den gode förvaltaren?

En kristen människa är mottagare av såväl skapelsens som frälsningens gåvor, och är därmed också kallad att förvalta dessa två. Till skapelsens gåvor hör såväl egendomar, personlig

talang och tid. Till frälsningens hör evangeliet om vår frälsning i Kristus. Så länge hon tar emot allt detta och använder det såsom Herrens tillhörigheter undkommer hon det goda förvaltarskapets motpol: behållandets attityd. Denna är i grund och botten avgudadyrkan därför att hon fäster sin trygghet och sitt hopp vid sådant som är skapat istället för till Gud. Uttryck för detta är girighet och en själviskhet där man själv binds till det skapade men därmed även binder andra. Följden av detta blir att engagemang och givandet av pengar till goda ändamål alltid måste vara något sekundärt, men som dock på ett naturligt sätt följer, *givandet av sig själv* in i det kristna gudsförhållandet. Detta är en viktig poäng i boken, dvs. att ett gott förvaltarskap alltid måste vila på en rätt gudsrelation. Detta poängteras också kraftigt i bokens andra huvuddel om förvaltartanken och den lutherska bekännelsen.

Förvaltartanken och den lutherska bekännelsen:

Enligt Brattgård ryms huvuddragen i förvaltarskapsidén i lilla katekesens utläggning av trosbekännelsens tre artiklar om Fadern, Sonen och Anden. Inledningsvis understryker Brattgård vikten av att uppmärksamma artiklarnas inre samband, eftersom dess tre delar formulerar en bekännelse till *en* treenig Gud snarare än tre separata gudar. Genom att på den vägen tränga djupare in i förvaltarskapstanken, dvs. genom att läsa en artikel ständigt belyst av de andra två, kan vi få en förståelse av fenomenet som är djupt grundat i den kristna treenighetsläran.

I första trosartikeln bekänns Gud som Skaparen och vårt beroende av Honom, vilket enligt lilla katekesens förklaring ska mynna ut i såväl tack och lov som till lydnad och tjänst. De två uppmaningarna bör förstås som gudstjänst respektive nästantjänst. Att se den andra och tredje artikeln av trosbekännelsen i ett organiskt samband med den första är att förstå beroendet mellan å ena sidan vårt tjänande av vår nästa och å andra sidan Kristi befriande gärning, i vilken han lösgjort oss från våra gamla herrar och blivit vår nya samt ger oss Anden som helgar oss. All församlingsaktivitet och givande som missar att besinna detta samband, som ju är den viktigaste läran inom hela lutherdomen – rättfärdighetsläran -, kommer därför att undergräva själva förvaltarskapet och förvanska den.

Bekännelsen av Jesus som Herre är andra trosartikelns mest centrala idé och dessutom den som starkast belyser det kristna förvaltarskapet. Ett förvaltarskap kan man nämligen bara

förstå om man först har fått klarhet i vem ens herre är som man förvaltar åt. När det sägs att Jesus blivit vår Herre menas att han befriat oss från alla andra herrar under vilka vi tidigare varit slavar. Dessa herrar dolde Gud för oss, de skapade fiendskap till våra medmänniskor och de gjorde oss till slavar under det skapade. Under Jesu Herravälde över våra liv har vi befriats från detta och förts in till ett liv i likhet med hans eget, i en upprättat gudsrelation och i ett självtutgivande liv.

I Brattgårds utläggning om den tredje trosartikeln och dess betydelse för förvaltarskapet diskuteras bl.a. hur helgelsens löften i Bibeln binds till församlingen samt något om kännetecknande drag för det av Anden inspirerade förvaltarskapet. I likhet med Brattgårds kritik av den moderna synen på begreppet "uppbyggelse" menar han även att den gängse synen på vad helgelse är har blivit alltför tyngd av individualistiska antaganden. Brattgård skriver om helgelsen: "Den förverkligas i församlingen och kan inte göras till en isolerad individs privata förhållande till Gud." Istället för att utgå från en individualistisk syn på helgelsen, i vilken en människas karaktärsutveckling lätt hamnar i centrum, så vill Brattgård här betona att det avgörande i helgelsen är att det är Gud som gör något med människan; han har genom dopet placerat människan i ett helt nytt sammanhang, som kretsar kring Kristus, som förändrar allt i hennes liv. Ja, detta får följder för den människans livsföring och karaktärsdaning. Men det betyder också att dessa rörelser i en människas livsföring och karaktär är och förblir bundet till det Kristussammanhang som möjliggör det, och detta sammanhang är den kristna församlingen.

Detta är ytterligare något i boken som jag uppfattar som aktuellt för vår tid. Det goda förvaltarskapet börjar i den kristna församlingen. Där upptäcker hon vem Gud är och vad Han har gjort för henne. Frälsningens gåvor, som hon tar emot där, är hon också kallad att ta emot och förvalta med samma mått av trohet och klokhet som hon förväntas ansvara för de jordiska gåvor hon fått att ta hand om. Detta innebär, och uppmuntrar till, ett helhjärtat liv i församlingen, där varje kristen tjänar sin nästa och hela församlingen med sina gåvor, snarare än att passivt delta i församlingens gudstjänst och liv utan personligt engagemang.

Ett kännetecknande drag i det förvaltarskap som Anden fostrar fram fångas av begreppet "parräsia", som är liktydigt med begrepp som "frimodighet", "tillförsikt", "djärv

beslutsamhet", "öppenhet" m.m. och vars motsats är "försagdhet" och "modlöshet". Denna frimodighet står i harmoni med ödmjukhet, därför att frimodigheten härrör ur insikten om att man agerar på Herrens uppdrag. Eftersom det inte är ens egna ärenden man utför befriar detta från en attityd av själviskt behållande. Rädslan och oron viker för frimodighet och glädje hos den som har detta klart för sig.

Om de kristna i kyrkan lär sig om vad förvaltarskap är och hur man lever ut det i församlingen så kommer det, menar Brattgård, även ge effekt i världen där de kristna är i sin vardag. Hon har ju då lärt sig att kyrkans Gud även är hela skapelsens Gud och att förvaltarskapet inte är isolerade handlingar utan en "totaldimension", en livsattityd som bestämmer en människas förhållningssätt till allt som står under Herrens stora förvaltarskap.

Slutsatser

Helge Brattgårds bok om vad det innebär att vara en kristen förvaltare är en otroligt välskriven och innehållsrik bok. Jag upplever den dessutom som mycket aktuell, trots att den skrevs för mer än 50 år sedan. Avslutningsvis skulle jag vilja lyfta fram några poänger i den som särskilt angelägna:

1. Vid allt handlande i tjänst för andra människor är det avgörande att som förvaltare bibehålla intimiteten till trons innehåll, till Evangeliet. Det finns åtminstone två skäl till det:

- a. Det ena är för att hon överhuvudtaget ska kunna identifiera sig som en Guds förvaltare och därmed ha tillgång till Bibeln som vägvisare och källa till kraft och uppmuntran. Boken visar hur Gud i sitt ord verkligen ger såväl orienteringspunkter som betryggande och uppmuntrande löften för alla som vill växa i sitt förvaltarskap. Ger hon upp närheten till trons innehåll så förlorar hon också en rikedom av vägvisning, sammanhang och löften.
- b. Det andra är för att hon ska kunna bevara vitaliteten och motverka korruption i de konkreta förvaltaruppdragen. Både identiteten och verksamheten som förvaltare är ju per definition så oerhört starkt bundet till den troendes personliga gudsförhållande. I det ögonblick en brytning eller ett avståndstagande sker i en människas relation till Gud slutar det vara meningsfullt att se sig som mottagare av Guds gåvor i sin skapelse

och frälsning. Hon har därmed inte längre något att *förvalta* och är då inte heller någon *förvaltare*. Vad innebär då det för en människas som fortfarande vill tjäna andra människor? Om man följer linjen i Brattgårds bibelutläggning så kommer hennes inställning till andra människor och skapelsen som helhet rubbas från vad Gud avsett. Hon kommer börja se sig själv som Herre vilket leder till osunda krav, avundsjukt jämförande och oandliga konflikter in i det förvaltarverk som skulle ge befrielse till människor och vittna om Guds godhet.

2. Det kristna förvaltarskapet måste uppfattas som något som gäller den kristna församlingen, snarare än enskilda kristnas insatser som utförs isolerade från församlingens liv. Andens bistånd och helgelse, som krävs för detta förvaltarskap, är något som Gud rustar en människa till i just församlingens kontext.

3. Att studera förvaltartanken i Bibeln och bekännelsen är uppmuntrande läsning, inte minst för att det visar på en väg till djupare integration mellan trons innehåll å ena sidan och aspekter på den kristnes konkreta ansvar i sin omvärld å andra sidan. Samtidigt lyfter den perspektivet och ger liksom en överblicksvy över viktiga delar av det kristna livet. Brattgårds egna förhoppningar om förvaltartankens bidrag till vår tid får avsluta det här referatet:

Den kan måhända få komma som något förlösande i en normlös tid, som ropar efter livsmönster. Inför tidsläget gör man nämligen inte blott negativa och nedslående upptäckter. Vår tids situation betyder uppgifter av helt nytt och friskt slag. I tacksamhet för det arv, som fädren givit oss, upptäcka vi att det nu väntas något synnerligt av oss. Inte något besynnerligt, men något synnerligt. En sådan inställning till dagens uppgifter föder lovsång." (s. 240).

Av: Martin Andersson